

Oponentský posudek disertační práce

Doktorský studijní program Pedagogika

Studijní obor: Hudební teorie a pedagogika

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

Studentka: **Mgr. Milena Kmentová**

Název práce: **Hudba jako výrazný prostředek kultivace řeči předškolního věku**

Školitel: doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

Oponentka: doc. PaedDr. Jiřina Klenková, Ph.D.

Posuzovaná disertační práce Mgr. Mileny Kmentové je zaměřena na téma, které je možné považovat za aktuální mezioborové téma, dotýká se nejen oblasti pedagogiky a hudební výchovy, ale i speciální pedagogiky, lingvistiky a dalších vědních oborů.

Doktorandka si zvolila v disertační práci ke zpracování hudbu jako prostředek kultivace řeči dětí v předškolním věku. Jak sama sděluje v úvodu práce, kultivace komunikačních schopností dětí za výrazného pospěšší hudby může pomoci ke zvýšení kvality života jedince a celé společnosti. Píše, že si za cíl vytýčila „alespoň částečně zaplnit mezeru, která zeje v české odborné literatuře mezi muzikologií a lingvistikou, muzikoterapií a logopedií a jejich didaktickými aplikacemi v praxi.“

Je nutné říci, že autorka si zvolila téma, které je značně rozsáhlé, a to jak v oblasti teoretické, tak následně výzkumné. Svá šetření zaměřila nejen na děti intaktní, ale na děti s nejrůznějšími obtížemi ve vývoji komunikačních dovedností, a to jak na děti české populace, u nichž se projevovalo či neprojevovalo narušení ve vývoji komunikačních schopností, tak i na děti s odlišným mateřským jazykem či děti bilingvní.

Disertační práce je teoreticko-výzkumného charakteru, je členěna na část teoretickou a praktickou, v níž nalzáme zpracování vlastního výzkumu. Celkově práce obsahuje dvanáct kapitol, rozsah je 159 stran psaného textu. Za vlastním textem práce je umístěn seznam bibliografických citací a elektronických zdrojů, seznam zkratk, tabulek, obrázků a grafů a rozsáhlý přílohový materiál korespondující s řešenou problematikou.

Při zpracování kapitol teoretické části byla zvolena monografická procedura. Na základě studia a analýzy naší i zahraniční odborné literatury autorka zpracovala sedm teoretických kapitol, které nejsou vždy vnitřně vyvážené co do počtu subkapitol.

Jak jsem uvedla výše, problémových okruhů ke zpracování bylo skutečně mnoho, proto měla autorka mnohdy potíže seznámit se s nejnovějšími výzkumy a názory, mnohdy použila zdroje již staršího data vzniku. V teorii je možné nalézt téma z oblasti hudby a řeči; autorka věnuje pozornost problematice tónu v hudbě a řeči, vztahu tónového a fonemického sluchu a současným poznatkům v této oblasti, testování tónového a fonemického sluchu. Následují krátké kapitoly z oblasti fyziologie hudebních a řečových projevů, ontogeneze hudebnosti, ontogeneze řečových a komunikačních dovedností, poruchy hudebnosti a řeči. Teoretickou část uzavírá kapitola sedmá, v níž autorka analyzuje muzikoterapii a hudební výchovu ve speciální pedagogice. Mgr. Milena Kmentová prokázala schopnost zpracovat různé názory odborníků, okomentovat je a z mnohdy protichůdných názorů vytvořit závěry.

K teoretické části práce mám některé připomínky a otázky, které je možné diskutovat u obhajoby práce:

- Můžete říci, proč jste zvolila při zpracování teoretické části disertační práce „Ich formu“? U vědeckých prací tohoto typu to nebývá obvykle.
- Na s. 18 v subkap. 1.4.1 popisujete, jak je složité terminologicky „uchopit“ fonemický sluch. Setkáváme se s termíny fonologické povědomí, uvědomování, fonologické schopnosti, fonemické uvědomování i fonemické uvědomování. Opravdu je to téma složité, je možné nahlédnout do prací slovenské autorky M. Mikulajové, případně do disertační práce Yvety Odstrčilíkové *Možnosti včasné diagnostiky sluchového rozlišování u dětí předškolního věku* (obhájeno 2016, PDF UP v Olomouci).
- Některé citace (např. s. 16 Jan Volín a další), neodpovídají citační normě a chybí i v seznamu použitých zdrojů.
- Kriticky hodnotíte některé materiály a např. obrazové přílohy (s. 28). Subjektivní hodnocení nepovažuji v tomto případě za šťastná, neboť názory na estetiku a výtvarné zpracování toho či onoho materiálů pro děti se mohou mnohdy diametrálně lišit. Z uvedeného vyplývá otázka, jak hodnotíte obrázkový materiál, který byl používán ve výzkumu a je uveden v příloze 6 - 10?
- V tabulce na s. 47 uvádíte, že dítě bylo vyhraněným levákem již ve věku 1,6 – 1,8. Je možné v takto raném věku hovořit o vyhraněném levákovi? Jak proběhlo sledování slovní zásoby chlapce? Uvádíte, kolik slov přibylo, např. ve věku 1,8-1,10 prudký nárůst slovní zásoby (34 nových slov), věk 1,11 – 2: 39 nových slov.
- Na s. 62: je možné souhlasit s autorkou, že použití termínu logopedická prevence v předškolním vzdělávání je problematické.

- V rámci kap. 5 je vhodné terminologicky vymezit řečové a komunikační dovednosti. Byla uvedena publikace V. Lechy, v níž jsou informace zpracovány velmi obecně, i když citovaný autor publikoval mnoho prací s podrobnou analýzou tématu.
- S. 65, odst. 2: subjektivní názory, pocity, formulace typu „nevzpomínám si“ není vhodné zařazovat do vědecké práce.
- V tab. 2 na s. 66, mutismus je u dítěte možné diagnostikovat až po čtyřech týdnech trvání potíží, nelze uvést pouze u zápisu do školy; s. 67, bod 10: není možné považovat za příklad kombinované vady a poruchy.
- S. 76 – dysartrie je centrální poruchou regulace hybnosti mluvních orgánů, koordinace činnosti ústrojí respiračního, fonačního a artikulačního; nelze shrnout pouze do centrální poruchy schopnosti vyslovovat.
- S. 75-76: Muzikoterapie v terapii řečových neplynulostí – zdroj Matejová, Mašura již z roku 1980, vhodné použít i novější poznatky.
- Na s. 78-80 je popisována hudební výchova a logopedická péče na zvláštní škole. Je vhodné uvést, že publikace vzniklé před více než dvaceti léty neodpovídají současné organizaci vzdělávání žáků s mentálním postižením, dle stávající legislativy zvláštní školy již dávno v našem vzdělávacím systému nemáme. Tato fakta by bylo vhodné umístit do subkap. 7.4, tak i do 7.5. V případě publikace práce vhodné provést legislativní opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Za stěžejní část disertační práce lze považovat část empirickou, která je zařazena do pěti obsáhlých kapitol a je doplněna závěry. Výzkum je smíšeného charakteru, byly použity techniky kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Doktorandka realizovala terénní výzkum, byl použit základní výzkum i experiment. Předmětem základního výzkumu byly vztahy mezi hudebními a řečovými projevy předškolních dětí s atypickým vývojem řeči; sluchová pozornost, témbrový a fonemický sluch předškolních dětí. Předmětem realizovaného experimentu bylo hledání nejúčinnějšího propojení hudební a jazykové výchovy s kladným vlivem na rozvoj schopností předškolních dětí v oblasti hudebnosti i řeči.

Za cíl základního výzkumu si Mgr. Kmentová stanovila získat a vyhodnotit signifikantní množství údajů o chování předškolních dětí s atypickým vývojem řeči při hudebních činnostech v mateřských školách, vyšetřit úroveň témbrového sluchu, fonemického sluchu a sluchové pozornosti předškolních dětí s atypickým vývojem řeči a popsat případné korelace mezi těmito faktory. Cílem autorčina experimentu bylo vytvořit metodiku Hudební činnosti v logopedické prevenci a ověřit její vliv na hudební a

komunikační schopnosti dětí; vyhodnotit možnost stimulace fonemického sluchu předškolních dětí prostřednictvím experimentální metodiky.

K dosažení cíle základní výzkumu i experimentu byly formulovány cíle dílčí, výzkumné otázky a hypotézy. Doktorandka prokázala schopnost tvůrčí činnosti ve výzkumné oblasti. Ve výzkumných šetřeních aplikovala odpovídající výzkumné metody a techniky. Výsledky všech šetření autorka analyzovala, vyhodnotila, výsledky použila na zodpovězení vytýčených výzkumných hypotéz. Formulovala závěry. Je možné konstatovat, že doktorandka dosáhla v disertační práci vytýčených cílů. Za přínosnou považuji i vytvořenou experimentální metodiku *Hudební činnosti v logopedické prevenci*.

Ke zpracování empirické části mám rovněž několik marginálních připomínek a otázky:

- Používáte termín atypický vývoj řeči (AVŘ)? Proč jste přistoupila k názoru, že právě tento termín je vhodný? Výzkumné šetření bylo realizováno u dětí s narušenou komunikační schopností (NKS), do jedné z kategorií NKS řadíme narušený vývoj řeči (jedná se o opožděný vývoj řeči, specificky narušený vývoj řeči – vývojovou dysfázii, narušený vývoje řeči na podkladě mentálního postižení apod.). Ve výzkumu byly převážně děti s narušení artikulace – dyslalie, případně s narušeným vývojem řeči tytu vývojová dysfázie. Nejsem si jista, zda děti bilingvní či s odlišným mateřským jazykem je možné řadit do skupiny atypického vývoje řeči.
- Příloze č. 11: Jak probíhalo sebehodnocení učitelky?
- Příloha 15 i v textu: používané pojmy *patlavost*, *vícečetná patlavost*, *dyslalie* – představují jednu kategorii narušení komunikační schopnosti, jedná se o dyslalii. Proč byly používány různé názvy?
- Jak byly vytvářeny škály pro zjišťování např. slovní zásoby (s. 95, 96,...)? Standardizované testy na zjištění slovní zásoby postrádáme. Seznámila jste se např. s publikací speciální pedagožky J. Bednářové a psychologky V. Šmardové Diagnostika dítěte v předškolním věku (3 až 6 let)?
- V textu (s. 73) zmiňujete termín CAPD a uvádíte, že se jím zabývají odborníci v zahraničí, nezmiňujete naše zdroje. Je však možno konstatovat, že i v našich odborných zdrojích se již publikují výsledky výzkumů, odborníci se touto

problematikou zabývají. V seznamu zkratk na s. 165 zkratku CAPD vysvětľujete jako: *CAPD – children’s auditory processing disorders – dětské poruchy sluchového vnímání*. Domnívám se, že termín vysvětľujete chybně, neboť se jedná o poruchy **centrálního auditivního zpracování signálu - CAPD (central auditory processing disorder)**. Můžete říci, odkud jste tuto informaci čerpala?

- Je možné Vámi vytvořenou metodiku Hudební činnosti v logopedické prevenci zařadit do studijního programu v rámci přípravy studujících předškolní pedagogiky?

Závěr

Oponovaná disertační práce Mgr. Mileny Kmentové *Hudba jako výrazný prostředek kultivace řeči předškolního věku* splňuje i přes výše uvedené připomínky požadavky kladené na tento typ práce. Autorka v disertační práci prokázala schopnost samostatné tvůrčí práce v daném oboru, v dostatečné míře prokazuje schopnost užívat vědeckých metod při zkoumání dané problematiky. Práce může být přínosem pro pedagogy v praxi i zdrojem informací při přípravě budoucích pedagogů studujících preprimární i primární pedagogiku, hudební vědy i speciální pedagogiku.

Disertační práci Mgr. Mileny Kmentové **doporučuji k obhajobě** a po úspěšné obhajobě a zodpovězení uvedených připomínek a otázek přiznat autorce titul Ph.D.

V Praze 27. listopadu 2016

doc. PaedDr. Jiřina Klenková, Ph.D.